

Warszawa, dnia 20 lutego 2017 r.

Stanowisko
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych

1. Przedmiot sprawy.

W dniu 3 lutego 2017 r. do Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych skierowana została przez aplikanta radcowskiego prośba o przedstawienie stanowiska w sprawie interpretacji przepisów ustawy o radcach prawnych i Kodeksu Etyki Radcy Prawnego w aspekcie wywiązania się przez aplikanta radcowskiego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w sytuacji, w której zostaje on zawnioskowany przez klienta w procesie cywilnym w charakterze świadka.

2. Zagadnienie podlegające rozstrzygnięciu.

Jak wynika z treści pisma inicjującego przedstawienie poniższego stanowiska Komisji, przedsiębiorca (klient), na rzecz którego aplikant radcowski świadczył pomoc prawną (sprowadzającą się do przygotowania pisma przedprocesowego, udziału w negocjacjach, przygotowywania projektu porozumienia między stronami) został pozwany przez swojego kontrahenta. W przygotowywanej obecnie odpowiedzi na pozew oraz pozwie wzajemnym klient chce powołać aplikanta radcowskiego na świadka. Klient zamierza jednocześnie zwolnić aplikanta radcowskiego z tajemnicy odnośnie informacji istotnych dla jego przedsiębiorstwa, ważnych z punktu widzenia zawisłego sporu, które pokrywają się z zakresem obowiązującej aplikanta tajemnicy zawodowej. W związku z powyższym aplikant powziął wątpliwości, czy w takiej sytuacji nadal obowiązuje go tajemnica zawodowa oraz, czy nie ma żadnych przeciwwskazań, aby złożył zeznania w charakterze świadka.

3. Źródła prawa i materiały wykorzystane do zajęcia stanowiska.

Dla przedstawienia stanowiska w sprawie, oparto się na następujących przepisach prawa:

- 1) Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016r. poz 1822 z późn. zm.) - art. 261 § 2 k.p.c.,
- 2) Ustawa z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2016r. poz. 233 z późn. zm.) – art. 33 ust. 5 w zw. z art. 3 ust. 3 i ust. 5,
- 3) Kodeks Etyki Radcy Prawnego - Uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r.

Dla ustalenia stanu faktycznego wykorzystano zapytanie aplikanta radcowskiego z dnia 3 lutego 2017 r., powołane na wstępie niniejszego stanowiska.

4. Analiza zagadnienia

Nie ulega wątpliwości, iż zawód radcy prawnego należy do zawodów zaufania publicznego, z czym nierozdzielnie związany jest obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej. Obowiązek ten wynika zarówno z przepisów ustawowych, norm etycznych jak również z samej roty ślubowania radcowskiego.

Jak stanowi art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych - radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej. Z kolei stosownie do postanowień art. 3 ust. 5 powołanej ustawy radca prawny nie może być zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się, udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę. Poprzez odesłanie zawarte w art. 33 ust. 5 w/w ustawy, obowiązek oraz zakaz zwolnienia, o jakich mowa powyżej odnoszą się przy tym nie tylko do radców prawnych, ale również (wprost) do aplikantów radcowskich.

W Kodeksie Etyki Radcy Prawnego w art. 9 przewidziano natomiast, iż dochowanie tajemnicy zawodowej jest prawem i obowiązkiem radcy prawnego. Stanowi podstawę zaufania klienta i jest gwarancją praw i wolności. Uszczegółowienie obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej zawarte zostało natomiast w art. 15 ust. 1 - 3 Kodeksu. Przepis ten przewiduje, iż radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystkie informacje dotyczące klienta i jego spraw, ujawnione radcy prawnemu przez klienta bądź uzyskane w inny sposób w związku z wykonywaniem przez niego jakichkolwiek czynności zawodowych, niezależnie od źródła tych informacji oraz formy i sposobu ich utrwalenia (tajemnica zawodowa). Tajemnica zawodowa obejmuje również wszelkie tworzone przez radcę prawnego dokumenty oraz korespondencję radcy prawnego z klientem i osobami uczestniczącymi w prowadzeniu sprawy – powstałe dla celów związanych ze świadczeniem pomocy prawnej. Tajemnicą zawodową objęte są także informacje ujawnione radcy prawnemu przed podjęciem przez niego czynności zawodowych, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że ujawnienie nastąpiło dla potrzeb świadczenia pomocy prawnej i uzasadnione było oczekiwaniem, że radca prawny będzie ją świadczył.

Zauważyć przy tym należy, że zgodnie z postanowieniami art. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego postanowienia Kodeksu stosuje się odpowiednio do aplikantów radcowskich. Uwzględniając rozumienie sformułowania o „*odpowiednim stosowaniu*” postanowień Kodeksu Etyki Radcy Prawnego w odniesieniu do jego rozumienia w przypadku użycia w akcie normatywnym (vide: T. Jaroszyński [w:] T. Jaroszyński, A. Sękowska, P. Skuczyński, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz, Wydawnictwo Praktyka Prawnicza, Warszawa 2016, ss. 21 - 22) oraz istotę (charakter) powołanych wyżej regulacji zasadne jest zapatrywanie, że wobec aplikanta radcowskiego znajdują one zastosowanie wprost.

Z treści pytania wynika, iż aplikant radcowski, zawnioskowany przez klienta w charakterze świadka w procesie cywilnym, miałby odpowiadać przed sądem na pytania co do okoliczności objętych obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej.

W tym kontekście należy mieć na uwadze, iż na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego nie istnieje możliwość zwolnienia radcy prawnego (a tym samym również aplikanta radcowskiego) przez sąd z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. W ramach tej procedury przewidziano bowiem tylko uprawnienie świadka do odmowy odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej (art. 261 § 2 k.p.c.). Kodeks postępowania cywilnego zezwala tym samym na odmowę udzielenia przez osoby wykonujące zawody zaufania publicznego (w tym radców prawnych/aplikantów radcowskich) odpowiedzi na pytanie i nie przewiduje procedury zwalniania z tego obowiązku, zaś ocena istotności pogwałcenia tajemnicy zawodowej została pozostawiona samemu radcy prawnemu (aplikantowi radcowskiemu). Sąd nie ma prawa ani do kontroli tej oceny, ani tym bardziej kompetencji do ostatecznego rozstrzygnięcia w tym zakresie (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 października 2010 r. sygn. akt: SK 12/08). Powyższe oznacza zatem, iż aplikant radcowski może być świadkiem w postępowaniu cywilnym, ale występując w takim charakterze musi pamiętać o ciążyącym na nim obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej oraz o sankcjach związanych z naruszeniem tego obowiązku. Zwrócić przy tym należy uwagę, że przepis art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych stanowi o zakazie zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej bez ograniczenia wyłącznie do istotnej tajemnicy.

Odnosząc się do samej tajemnicy zawodowej radców prawnych/aplikantów radcowskich, trzeba mieć na uwadze, iż zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym przez Trybunał Konstytucyjny:

„(...) zachowanie tajemnicy zawodowej stanowi obowiązek, a nie prawo osoby wykonującej zawód prawniczy, w tym radcy prawnego. (...) Ustawodawca nie traktuje obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego wyłącznie w kategoriach stosunku prywatnoprawnego, zachodzącego między radcą a jego klientem, lecz w art. 266 k.k. przewiduje odpowiedzialność karną każdego, „kto wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową”. (...) nie sposób zakwestionować oceny, że na poziomie ustawodawstwa zwykłego tajemnica zawodowa radcy prawnego została ukształtowana w kategoriach obowiązku. Jest to obowiązek ustawowy; sankcją za jego naruszenie jest nie tylko cywilnoprawna odpowiedzialność wobec klienta, ale także – na wniosek pokrzywdzonego – sankcja karna. Obowiązek ten, w ocenie Trybunału, jest nierozzerwalnie związany właśnie z pełnieniem przez radcę prawnego funkcji zaufania publicznego. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., sygn. akt: SK 64/2003).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 listopada 2012 r., sygn. akt: SDI 32/12 wskazał z kolei, iż tajemnica zawodowa radcy prawnego stanowi dobro samo w sobie, jako element prawidłowego i etycznego wykonywania tej profesji, odwołując się w tym zakresie do wymogów wynikających z Kodeksu Etyki Radcy prawnego (zawartych obecnie w art. 7 ust. 2 i ust. 3), tj. do niezależności radcy prawnego, w tym zwłaszcza do wymogu nienaruszania przez radcę prawnego zasad etyki pod wpływem nacisków zewnętrznych,

a w szczególności dla spełnienia oczekiwań klienta. Sąd Najwyższy zajął to stanowisko w związku z zeznawaniem radcy prawnego w postępowaniu karnym ale uznał też, że takie rozumienie tej tajemnicy zawodowej należy odnieść również do zeznań w innych postępowaniach (o ile nie przewidują one zwolnienia z tej tajemnicy).

Jakkolwiek zatem nie można negować tego, iż art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych stoi na straży interesów klienta, chroniąc jego dobro, jakim jest bezpieczeństwo powierzonej przez klienta informacji, której radca prawny jest jedynie depozytariuszem, co przemawiałoby za dopuszczeniem możliwości zwolnienia przez odpowiednie oświadczenie ze strony klienta radcy prawnego (aplikanta radcowskiego) z tej tajemnicy celem umożliwienia złożenia przez radcę prawnego (aplikanta radcowskiego) zeznań w charakterze świadka w sytuacji, gdy ich treść miałby być dla klienta korzystna, na gruncie obowiązujących regulacji prawnych działanie takie, w świetle utrwalonej praktyki sądów dyscyplinarnych (ukształtowane powołanymi w niniejszym stanowisku judykatami) uznawane jest za przewinienie dyscyplinarne.

O przyjmowaniu takiej kwalifikacji przesądza fakt, iż źródłem obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego nie jest treść zawartej pomiędzy radcą prawnym a klientem umowy lecz ustawa, jak również ta okoliczność, iż celem zapewnienia w systemie prawnym ochrony tajemnicy zawodowej osób piastujących zawody zaufania publicznego (do których zalicza się zawód radcy prawnego) jest zapewnienie prestiżu tych zawodów, a co za tym idzie, stworzenie klimatu zaufania do przedstawicieli tych zawodów nie tylko wśród tych, którzy już im powierzyli własne tajemnice, ale także wśród wszystkich przyszłych klientów. Należy przy tym mieć na względzie, że zgodnie z postanowieniami art. 7 ust. 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego radca prawny / aplikant radcowski nie może naruszać zasad etyki zawodowej i niewłaściwie wywiązywać się z obowiązków zawodowych w celu spełnienia oczekiwań klienta lub osób trzecich. Wykładnia sformułowanej w art. 8 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego zasady lojalnego postępowania radcy prawnego / aplikanta radcowskiego wobec klienta na którego rzecz świadczy pomoc prawną oraz kierowania się dobrem klienta w celu ochrony jego praw nie może prowadzić do sprzeczności z ustawowymi i deontologicznymi regulacjami dotyczącymi tajemnicy zawodowej oraz ich naruszać.

Z tych powodów w postępowaniu cywilnym radca prawny oraz aplikant radcowski zeznający jako świadkowie nie mogą sami zwolnić się z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej ani też zostać zwolnieni z tego ustawowego obowiązku przez swoich klientów.

5. Podsumowanie

W świetle przytoczonych okoliczności, w stanie faktycznym stanowiącym podstawę przedstawienia niniejszego stanowiska Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych przyjąć należy, iż aplikanta radcowskiego będzie obowiązywała tajemnica zawodowa nawet w sytuacji, w której klient, na rzecz którego aplikant świadczył usługi prawne, w sposób wyraźny zwolni go z obowiązku zachowania tej tajemnicy. Udzielenie w toku procesu sądowego, przez aplikanta radcowskiego słuchanego

w charakterze świadka odpowiedzi na pytania związane z okolicznościami objętymi tajemnicą zawodową, może zostać uznane za postępowanie sprzeczne z prawem oraz z zasadami etyki, a tym samym stanowić podstawę pociągnięcia aplikanta radcowskiego do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Opracowali:

r.pr. Grzegorz Wyszogrodzki

r. pr. Jacek Klimowicz

Przewodniczący

Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu

Krajowej Rady Radców Prawnych

r.pr. Ryszard Wilmanowicz